

УДК 371.315:811.112.2 (045)

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Горбач Е. Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Анотація. У статті розглядаються сучасні підходи щодо визначення змісту і структури граматичної компетентності. Сформульовано визначення поняття граматичної компетентності майбутніх перекладачів. З'ясовано, що передпрофесійна підготовка майбутніх перекладачів є невід'ємною частиною загальної системи професійної підготовки перекладача. Визначено та описано компонентний склад і специфіку професійно орієнтованої граматичної компетентності майбутніх перекладачів. Описано особливості цих компонентів у професійно орієнтованій граматичній компетентності майбутніх перекладачів. Запропоновано порівняльний аналіз складу і структури граматичної компетентності як компонента загальнокультурної і професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності. На основі авторського дослідження доведено, що граматичні знання, граматичні навички і граматична усвідомленість майбутнього перекладача мають набувати у процесі професійно орієнтованого навчання і вивчення іноземної мови важливих додаткових характеристик і якостей.

Ключові слова: граматична компетентність, компоненти граматичної компетентності, професійно орієнтовані знання, навички і граматична усвідомленість, майбутні перекладачі.

Горбач Э. Б. Киевский национальный лингвистический университет

Содержание и структура грамматической компетентности будущих переводчиков

Аннотация. В статье рассматриваются современные подходы относительно определения содержания и структуры грамматической компетентности. Сформулировано определение понятия грамматической компетентности будущих переводчиков. Выяснено, что предпрофессиональная подготовка будущих переводчиков является неотъемлемой частью общей системы профессиональной подготовки переводчика. Определен и описан компонентный состав и специфика профессионально ориентированной грамматической компетентности будущих переводчиков. Предложен сравнительный анализ состава и структуры грамматической компетентности как компонента общекультурной и профессионально ориентированной иноязычной коммуникативной компетентности. На основе авторского исследования сделан вывод, что в процессе профессионально ориентированного обучения и изучения иностранного языка грамматические знания, грамматические навыки и грамматическая осознанность будущего переводчика должны приобретать важные дополнительные характеристики и качества.

Ключевые слова: грамматическая компетентность, компоненты грамматической компетентности, профессионально ориентированные знания, навыки и грамматическая осознанность, будущие переводчики.

Gorbach E. Kyiv National Linguistic University

Content and structure of grammatical competence of future translators/interpreters

Abstract. Introduction. The article researches modern approaches to defining the content and structure of grammatical competence. **Purpose.** The notion future translators/interpreters' grammatical competence has been formulated. It has been clarified that the prior professional training of future translators/interpreters is an essential part of the general system of future translators/interpreters' professional training. The components and specifics of future translators/interpreters' profession-oriented grammatical competence have been identified and described. The peculiarities of the mentioned components in future translators/interpreters' profession-oriented grammatical competence have been described. The comparative analysis

of the content and structure of grammatical competence as a component of general and profession-oriented foreign language communicative competence has been conducted. **Methods.** Grammatical material is submitted without translation in their native language, inductively in speech samples, systematized, analyzed and displayed on the theoretical level, that formulated the laws of creation and use of a grammatical structure. **Results.** The author's research has proved that future translators/interpreters' grammatical knowledge, grammatical skills and grammatical awareness are to obtain important additional features and qualities in the process of profession-oriented studying of a foreign language. **Conclusion.** Feature forming grammatical competence in language high school is that the process takes place in the context of professionally oriented education students, when foreign language communicative competence is formed in a logical combination of professional communicative competence.

Keywords: grammatical competence, components of grammatical competence, profession-oriented knowledge, language skills and grammar awareness, future translators/interpreters.

Постановка проблеми. Повноцінне посередництво і міжкультурне спілкування можливе за умови сформованості у майбутніх перекладачів не тільки перекладацької компетентності, тобто професійних знань, умінь та навичок у різних видах усного перекладу, що є загальною метою підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах (ВНЗ), а й іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), зокрема її важливої складової – усномовленнєвої граматичної компетентності (ГК). Тому ми проаналізуємо основні концепції вітчизняних та зарубіжних учених щодо змісту і структури ГК і на основі їх аналізу та синтезу, а також з урахуванням особливостей нашого дослідження, запропонуємо своє визначення поняття та компонентний склад і специфіку професійно орієнтованої ГК майбутніх перекладачів.

Оскільки в нашому випадку йдеться про формування ГК на початковому ступені, то необхідно наголосити, що саме на цьому ступені навчання більше уваги приділяють формуванню мовних (лексичної, граматичної, фонетичної, орфографічної та орфоепічної) та мовленнєвих (в читанні, аудіюванні, говорінні та письмі) компетентностей, так само як і оволодінню стратегіями вивчення та використання мови, тобто формуванню навчально-стратегічної компетентності [5, с. 95].

На кінець другого року вивчення німецької мови (НМ) як першої іноземної мови (ІМ) за умови існуючої сітки годин студенти мають досягти певних якісних змін у всіх мовних та мовленнєвих компетентностях, які уможливають іншомовну комунікацію на достатньому рівні. Спираючись на дескриптори рівнів володіння мовою, такий рівень визначають як рівень незалежного користувача В 2. Окрім того, Програмою передбачено досягнення таких рівнів: В 2.2. в аудіюванні, письмі та перекладі, С 1.1. в читанні та говорінні [9].

Рівень В 2 передбачає досягнення певних результатів у формуванні всіх складових ІКК. Щодо компетентностей у говорінні та аудіюванні, які є базовими для усного двостороннього перекладу, то робочою програмою [9] передбачено, що по закінченні другого року вивчення НМ як першої ІМ студент зможе 1) вести розмови на знайомі теми, швидко реагувати, обґрунтовувати та захищати свою думку поясненнями, аргументами чи коментарями; 2) диференційовано виражати різні емоції та відчуття; 3) вичерпно та змістовно коректно передавати докладну інформацію; 4) висловлюватися спонтанно так, щоб уможливити вільну розмову без довгих пауз та непорозумінь; 5) вичерпно коментувати свої думки, точки зору та пропозиції третіх осіб; 6) володіти різноманітними типовими мовленнєвими засобами для встановлення, підтримання та завершення контакту; 7) розуміти інтерв'ю, діалоги, новини, короткі репортажі, повідомлення тощо, розрізняючи фактологічну і суб'єктивну інформацію; визначаючи тему і головну думку, функцію і комунікативний намір автора тексту тощо; 8) володіти різноманітними комунікативними стратегіями і доцільно застосовувати їх; 9) володіти граматичним матеріалом НМ так, щоб не виникало помилок, які призводять до непорозумінь.

Таким чином, для забезпечення повноцінного усного спілкування ГК є дуже важливою складовою ІКК, оскільки вона дає змогу адекватно розуміти та інтерпретувати усні тексти партнерів зі спілкування і граматично коректно оформлювати власні усні думки, тобто успішно вирішувати комунікативні завдання у спілкуванні. Продуктивна ГК майбутнього перекладача має важливу специфіку, зумовлену необхідністю швидко та ефективно вирішувати в усному перекладі проблеми, пов'язані з розбіжностями граматичних систем у рідній та іноземній мовах, або з тим, що в різних мовах одні й ті самі категорії чи поняття маркуються по-різному [12, с. 133]. Це стосується, зокрема, категорії активності/пасивності, яка не збігається в українській і німецькій мовах і культурах [2, с. 7–15].

Досвід роботи на факультеті перекладачів показує, що студенти мають певні труднощі не тільки у ситуативно- і функціонально-коректному використанні мовленнєвих засобів граматики-семантичного поля активності/пасивності (ПАП), а й насамперед у процесі двостороннього перекладу цих структур, який не порушував би мовленнєві норми й узус обох мов. Отже, недостатньо сформована іншомовна ГК може призводити до непорозуміння у міжкультурному спілкуванні.

Проблема навчання граматичної сторони усного іншомовного мовлення завжди була предметом уваги психологів, методистів та викладачів-практиків. Формування у студентів ГК є особливо актуальним на початковому ступені навчання майбутніх перекладачів, оскільки саме тут закладаються основи практичного володіння ІМ, зокрема володіння граматично правильним усним мовленням, відбувається інтенсивне формування відповідних граматичних навичок, зокрема у процесі усного перекладу. Окрім того, у процесі їх формування вже на молодших курсах існує можливість та необхідність зробити цей процес професійно орієнтованим, що спричинено суперечністю між вимогою бути підготовленими до практики перекладу на старших курсах та відсутністю такої підготовчої роботи на молодших курсах. Потрібна така попередня професійно орієнтована робота зі студентами (майбутніми перекладачами) на практичних заняттях з ІМ, яка не тільки була б спрямована на ефективне формування у них ГК, а й готувала б їх безпосередньо до перекладацьких дисциплін на старших курсах шляхом оволодіння елементарними перекладацькими стратегіями і прийомами, накопичення студентами досвіду перекладу різних граматичних структур, зокрема мовленнєвих засобів ПАП. Отже, йдеться про передпрофесійну підготовку (або ранню професіоналізацію) майбутнього перекладача як невід'ємну частину загальної системи професійної підготовки перекладача, у процесі реалізації якої передбачено, що з самого початку оволодіння граматичною стороною мовлення необхідна професійно орієнтована система формування ГК [8]. Таким чином, професійна складова ГК є важливим елементом цієї мовної компетентності майбутніх перекладачів.

Для розробки ефективної методики формування такої професійно орієнтованої “перекладацької” ГК необхідно розглянути докладніше її компонентний склад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення змісту і структури ГК майбутніх учителів ІМ була об'єктом досліджень у працях багатьох науковців: Л. К. Бободжанової, О. І. Вовк, Л. І. Карпової, Н. О. Кафтайлової, М. В. Лебедевої, А. С. Ольховської, О. А. Рубльової, Ю. А. Ситнова, І. В. Чернецької та ін. Специфіку перекладу граматичних явищ досліджували В. І. Карабан, І. В. Корунець, Н. Ф. Гладуш, А. Г. Гудманян. Проблемі перекладу окремих граматичних структур присвячено дисертації О. В. Борисової, О. С. Грабовецької, Б. М. Колодій, З. Г. Коцюби, К. А. Кузьміної та ін. Проте питання визначення мети і змісту ГК майбутніх перекладачів не було досліджено, що дає підстави стверджувати, що зазначена проблема все ще залишається недостатньо теоретично вивченою і практично вирішеною, що і зумовлює необхідність її розгляду.

Отже, **метою** статті є визначення змісту і структури професійно орієнтованої ГК майбутніх перекладачів.

Основні результати дослідження. Розпочнемо з визначення поняття професійно орієнтованої ГК. Аналіз наявних дефініцій показує, що вони мають багато спільного, але нові лінгвістичні теорії спричинили спроби переглянути зміст ГК в інших системах координат. Отже, обсяг дефініцій поняття “граматична компетентність” є досить великим. Так, під ГК слід розуміти знання граматичних елементів мови та вміння використовувати їх у мовленні. ГК передбачає здатність розуміти та виражати певний зміст, оформлюючи його у вигляді фраз та речень, які побудовані за правилами даної мови (на відміну від механічного відтворення завчених зразків) [3]. І. В. Чернецька розуміє ГК як здатність індивіда комунікативно доцільно і ситуативно адекватно користуватися іншомовними граматичними знаннями та навичками метою адекватної реалізації своєї мовленнєвої поведінки даною ІМ у процесі спілкування [13, с. 39]. М. В. Лебедева, яка досліджувала процес навчання граматики майбутніх перекладачів, визначає ГК як багатокомпонентне явище, що передбачає оволодіння певними граматичними знаннями (ГЗ) та навичками (ГН), здатність до виконання мовленнєвої діяльності, зокрема перекладацької, граматичними засобами мови, яка вивчається [4]. Найбільш повним є визначення ГК як здатності людини “до коректного граматичного оформлення своїх усних і письмових висловлювань та розуміння граматичного оформлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та граматичної усвідомленості (ГУ)” [5, с. 234], яке крім, знань і навичок, містить ще один важливий компонент цієї мовної компетентності.

Враховуючи викладені вище точки зору та визначені й охарактеризовані нижче компоненти ГК, ми вважаємо доцільним дати своє визначення ГК. *Професійно спрямована ГК майбутніх перекладачів* ґрунтується на складній і динамічній взаємодії двомовних інтегративних ГЗ, ГН, ГУ і елементарних знань і навичок перекладацької компетентності, які розглядаються нами як здатність і готовність до професійної діяльності, у тому числі до здійснення усного двостороннього перекладу. Успішність формування ГК залежить від обсягу набутих і засвоєних знань, сформованості мовленнєвих навичок, розвитку когнітивних процесів ГУ та динамічній взаємодії зазначених складових на основі певних перекладацьких здібностей, які забезпечують успішність здійснення професійної діяльності.

Розглянемо компоненти ГК. Значну роль у процесі формування ГК відіграють *граматичні знання*. У когнітивній психології знання поділяються на два типи: декларативні (знання *що?*) і процедурні (знання *як?*). Дж. Андерсон визначає *декларативне знання* як *експліцитне знання різноманітних фактів*, яке ми можемо повідомити і яке ми усвідомлюємо, а *процедурне* – як знання про те, *як виконувати дію*, і воно часто імпліцитне [1, с. 235]. Виходячи з цього визначення, ми можемо стверджувати, що *декларативні граматичні знання* включають знання мовних одиниць та правил їх функціонування у мовленні. *Процедурні граматичні знання* проявляються під час виконання дій, тобто це реалізація декларативних знань у процесі граматичного оформлення мовлення [11, с. 17].

Оволодіння знаннями може здійснюватися двома шляхами: *експліцитним* та *імпліцитним*. У першому випадку – через свідоме, довільне навчання та у процесі вирішення проблемних завдань, вони набуваються у результаті цілеспрямованого навчання, тобто увага індивіда фокусується на формальних ознаках мовних явищ, які вивчаються. У другому випадку – через мимовільне, несвідоме, інтуїтивне навчання чи у процесі реальної комунікації вони набуваються автоматично, через природну комунікацію: увага студента концентрується на значенні (функції) мовних явищ. ГЗ, як і будь-які інші, набуваються дедуктивним (від загального закономірного до часткового конкретного, від правила до вправи) або індуктивним шляхом (від окремого конкретного спостереження до загального умовиводу, від вправи до правила), коли студенти на основі спеціально організованого навчального матеріалу ініціюються до самостійного виведення граматичних правил і знань, які у цьому випадку називаються *виведеними знаннями*. Особливу роль у формуванні ГК потрібно відвести

саме цим знанням, тому що вони виводяться студентом самостійно, шляхом формулювання логічного умовиводу у результаті узагальнених даних спостереження за функціонуванням граматичної структури (ГС) у мовленні, а не отримуються від викладача та/або з підручника у готовому вигляді. Таке знання буде набагато міцніше, відповідно сформована ГК буде вищого рівня, а це означає, що буде ширше той знаннєвий простір, який формується у свідомості студентів протягом всього періоду навчання у ВНЗ.

Грамматичний матеріал, у тому числі ПАП, подається без перекладу рідною мовою, *індуктивно* у мовленнєвих зразках, систематизується, аналізується і виводиться на теоретичний рівень, тобто формулюються закономірності (правила) утворення і застосування тієї чи іншої ГС.

Потрібно наголосити на тому, що студенти, які вивчають НМ як першу ІМ, прийшли до ВНЗ уже з певними знаннями НМ, зокрема ПАП. Далі, під час занять на молодших курсах ВНЗ, знання продовжують розширюватися і поглиблюватися, систематизуватися та актуалізуватися, а відповідні навички – формуватися і вдосконалюватися на їхній основі. Тобто ГЗ не є самоціллю, вони є засобом для формування компонента ГК – граматичних навичок.

Навичка визначається як автоматизований компонент усвідомленої дії людини, що формується в процесі її виконання, тобто навичка виникає як усвідомлена дія, що піддається автоматизації, а потім функціонує як автоматизований спосіб виконання дії [10, с. 28–30]. Ю. І. Пассов визначив такі якості навички: автоматизованість, стійкість і гнучкість, відсутність спрямованості свідомості на форму виконання, відсутність напруження і швидкої втомлюваності [7, с. 37–39]. Л. М. Черноватий розглянув (слідом за Ю. І. Пассовим) перекладацькі граматичні навички (ГН) і дійшов висновку, що вони мають низку ознак, сукупність яких є нерозривною і за якими визначають їх наявність: автоматизованість і усвідомленість, стійкість і лабільність. Перша опозиція означає, що незважаючи на автоматизоване виконання, дія, що виконується на рівні навички, може, в разі потреби, актуально усвідомлюватися, наприклад у разі виникнення помилки. Процес перекладу є постійним переключенням з автоматизованого на усвідомлений рівень і навпаки [14, с. 75]. Автоматизація дій щодо вирішення граматичних проблем відбувається шляхом поступового утворення “відчуття відповідностей та розбіжностей між словами, фразами та структурами” внаслідок виконання вправ. Згадана автоматизованість може бути результатом як *індуктивного* (виконання вправ за зразком без теоретичних пояснень з боку викладача), так і *дедуктивного* (виконання вправ після теоретичних пояснень з боку викладача) процесів. В обох випадках, внаслідок свідомого чи підсвідомого узагальнення, у свідомості майбутнього перекладача утворюються певні моделі або патерни переносу елементів смислу з тексту оригіналу (ТО) у текст перекладу (ТП) [14, с. 75]. Стійкість означає стабільне функціонування навички в умовах інтерференції з боку інших навичок, а лабільність (“гнучкість” за Ю. І. Пассовим) – здатність переносу на нові ситуації та новий матеріал перекладу [14, с. 74]. Як слушно зауважила Н. А. Читаліна, навички формуються внаслідок багаторазових, систематичних та цілеспрямованих повторень відповідних дій чи операцій у вправах, важливою ознакою яких є їх різноманітність, що полягає як у різних їхніх видах і прийомах роботи, так і в поступовому ускладненні дій і матеріалу вправ [15].

Оскільки у двосторонньому усному перекладі мають місце рецепція (аудіювання) і продукція (говоріння), то необхідно розглянути обидва види ГН – рецептивні і (ре)продуктивні ГН – та операції, які їх утворюють.

Сформованість *рецептивної ГН* – одна з передумов функціонування вміння перекладача розуміти думки інших людей в усній і письмовій формах (аудіювання і читання). Першою операцією в її формуванні є **сприймання** звукового або графічного образу ГС, яке супроводжується **розпізнаванням** граматичних форм та **співвіднесенням** їх з певним значенням [5, с. 240]. За С. П. Шатіловим, рецепція базується на мовленнєвих автоматизованих

зв'язках слухо-мовленнєво-моторних образів та їх значень. Вона проявляється в автоматизованості процесів читання та слухання, цілісності сприйняття та безпосередності розуміння, так само як у рідній мові. Це зумовлено певним рівнем розвитку індивідуально-мовленнєвого досвіду у даних рецептивних видах діяльності. Однак це можливо за умови, якщо майбутні перекладачі багато слухають ІМ [16, с. 118], що є важливим фактором у процесі навчання усного двостороннього перекладу.

Сформованість *репродуктивної ГН* – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній і письмовій формах (говоріння і письмо). Той, хто говорить, має спочатку **вибрати** ГС, яка б відповідала ситуації мовлення і граматичній структурі ІМ, далі **оформити** обрану ГС відповідно до норм ІМ (морфологічні й синтаксичні особливості ГС) та **посадити** комунікативний намір і форму, за допомогою якої він виражається [5, с. 239]. Таким чином, основними якостями ГН говоріння є не тільки автоматизованість, а й цілісність у виконанні граматичних операцій, єдність форми і значень, ситуативна та комунікативна обумовленість його функціонування.

Наступним компонентом ГК є граматична усвідомленість (ГУ), яка є складовою так званої загальної мовної усвідомленості (свідомості, здатності) (Language Awareness, Sprachbewusstheit) або свідомого рефлексивного підходу до феноменів мови і мовлення, а також до власних процесів навчання й оволодіння ІКК та її складовими компетентностями [5, с. 194]. Саме завдяки ГУ можливе успішне формування ГК, яка дасть змогу майбутнім перекладачам не тільки оволодіти іншомовною мовленнєвою культурою як засобом комунікації, а й успішно здійснювати професійну діяльність. Інші дослідники (Я. Оснер) в якості ГУ розглядають так звані (мета)когнітивні знання, тобто ментальні здібності, за допомогою яких студент опрацьовує зовнішні стимули, тобто інформацію, що надходить, у вигляді таких завдань, які стимулюють розвиток когнітивних процесів студента. Саме (мета)когнітивні знання вважаються синонімічною назвою мовної усвідомленості.

Отже, сучасний погляд на структуру і склад ГК дає змогу виокремити такі компоненти: ГЗ, ГН (рецептивні і репродуктивні) і ГУ. Але, як було вже зазначено вище, ГК майбутнього перекладача порівняно з ГК будь-якого користувача ІМ має деяку специфіку. Проілюструємо у табл. 1 особливості цих компонентів у професійно спрямованій ГК майбутнього перекладача попри те, що, на думку Л. М. Черноватого, “у сучасній методиці відсутній науково обґрунтований перелік перекладацьких навичок і умінь” [14, с. 263].

Таблиця 1

Порівняльний аналіз складу і структури ГК як компоненту загальнокультурної і професійно спрямованої ІКК

Компоненти ГК	ГК (будь-якого користувача ІМ)	Професійно спрямована ГК (майбутнього перекладача)
Граматичні знання	<p><i>Знання про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - функцію (значення) і форму ГС і граматичних форм (ГФ); - особливості утворення і вживання ГС і ГФ в ІМ та рідній мові (РМ); - соціокультурну специфіку вживання ГС і ГФ в обох мовах; - культурний і ситуативний контекст використання ГС 	<p><i>Знання про:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розбіжність у маркуванні ГС і ГФ в обох мовах; - джерела і шляхи подолання граматичних труднощів перекладу ГС і ГФ; - особливості перекладу ГС і ГФ; - варіанти еквівалентного і точного перекладу ГС і ГФ; - граматичні та лексико-граматичні перекладацькі трансформації (стратегії); - культурний і ситуативний контекст використання і перекладу ГС

Продовження табл. 1

<p>Граматичні навички: а) рецептивні (у читанні та аудіюванні); б) репродуктивні (у говорінні та письмі)</p>	<p><u>Навички:</u> - утворення іншомовних ГС і ГФ; - сприймання звукового або графічного образу ГС і ГФ; - розпізнання ГС і ГФ за певними граматичними сигналами та співвіднесення з певним значенням; - зіставлення форми і функції іншомовних ГС і ГФ; - ідентифікації і диференціації ГС і ГФ в аудіюванні; - імовірного прогнозування ГС; - вибору іншомовних ГС і ГФ відповідно до ситуації спілкування і комунікативного наміру; - оформлення ГС і ГФ відповідно до норм</p>	<p><u>Навички:</u> - зіставлення і порівняння ГС і ГФ в обох мовах; - переключення з одного мовного коду на інший; - подолання інтерференції з боку РМ (міжмовної інтерференції); - розпізнання ГС і ГФ в німецькомовному ТП; - маркування ГС і ГФ в україномовному ТП; - користування прийомами порівняльно-зіставного аналізу ГС контактуючих мов; - вживання граматичних і лексико-граматичних трансформацій; - вільного і точного переходу від ГС і ГФ мови оригіналу (МО) до відповідних ГС і ГФ мови перекладу (МП); - пошуку і прийняття перекладацьких рішень щодо певних ГС</p>
<p>Граматична усвідомленість</p>	<p><u>Здатність особистості:</u> - розмірковувати над процесами формування своєї ГК; - аналізувати й адекватно оцінювати свій рівень сформованості ГК; - свідомо реєструвати й розпізнавати граматичні одиниці різних рівнів, особливості та закономірності їх утворення і функціонування; - розпізнавати і свідомо використовувати можливості переносу граматичних знань із РМ в ІМ; - свідомо використовувати профілактичні засоби боротьби з міжмовною і внутрішньомовною інтерференцією; - оволодівати граматичним мінімумом ІМ, використовуючи систему власних граматичних знань з опорою на відповідні граматичні знання в РМ; - знати свій тип “мовця” і “студента”, усвідомлювати переваги й недоліки свого типу відносно формування ГК; - приймати рішення щодо наявності помилок, аналізувати їх причини, застосовувати ефективні шляхи їх подолання [5, 194]; - усвідомлювати соціокультурну обумовленість ГС</p>	<p><u>Здатність особистості:</u> - аналізувати й адекватно оцінювати свій рівень сформованості перекладацької ГК; - зіставляти і порівнювати ГС і ГФ в ІМ і РМ і робити відповідні висновки щодо джерел виникнення перекладацьких помилок і вибору ефективних шляхів перекладу; - долати інтерференцію з боку РМ або використовувати трансфер у перекладі ГС; - фіксувати та аналізувати свої перекладацькі помилки і шукати шляхи їх виправлення; - свідомо використовувати профілактичні засоби боротьби з міжмовною інтерференцією; - усвідомлювати соціокультурну обумовленість ГС і володіти прийомами уникнення соціокультурних непорозумінь, спричинених цим фактором</p>

Таким чином, із табл. 1 видно, що усі три компоненти ГК майбутнього перекладача мають професійну специфіку, навчати якої на практичних заняттях з ІМ необхідно починаючи з 1-го курсу, тобто ГЗ, ГН і ГУ майбутнього перекладача мають набувати у процесі професійно орієнтованого навчання і вивчення ІМ важливих додаткових характеристик і якостей.

Для забезпечення формування ГН та ГУ ми, слідом за Черноватим Л. М. [14, с. 100], вважаємо, що укладачі програм навчання, автори навчально-методичних матеріалів та викладачі мають усвідомлювати зміст такої діяльності й процесу її засвоєння; джерела труднощів, що впливають на майбутнього перекладача; можливі алгоритми прийняття ними стратегічних та тактичних рішень для подолання згаданих труднощів; операційний склад професійної діяльності; мати загальне уявлення про склад ГК, про систему вправ для розвитку професійно орієнтованої ГК на початковому ступені формування згаданої компетентності.

Т. Д. Пасічник до мовної компетентності перекладача включає всі аспекти володіння іноземною та рідною мовами, характерні для будь-якого носія мови, а саме знання систем та норм мов, знання та навички використовувати лексичні та граматичні одиниці контактуючих мов для побудови мовленнєвих висловлювань, вміння контролювати організацію змісту, навички перцепції та продукції символів, з яких складаються письмові та усні тексти, вміння користуватися словниками, вміння розуміти такі граматичні явища, як ПАП та ін., залежно від контексту тощо [6, с. 70]. Т. О. Стеченко розуміє під *професійно орієнтованою граматичною компетентністю* здатність студентів реалізовувати граматичну компетентність в різноманітних умовах мовленнєвого спілкування, здатність до успішної професійної діяльності, що передбачає оволодіння майбутніми перекладачами сукупністю знань та навичок, які забезпечують формування у студентів готовності до професійної діяльності та міжкультурного спілкування [12, с. 33].

Отже, особливість формування ГК у мовному ВНЗ полягає в тому, що цей процес відбувається в контексті професійно орієнтованого навчання студентів, коли ІКК (як кінцева практична мета навчального процесу) формується у логічному поєднанні із професійною комунікативною компетентністю [11, с. 22].

Цілі формування граматичної компетентності майбутніх перекладачів реалізуються у процесі виконання вправ на основі використання спеціально відібраного навчального матеріалу, теоретично обґрунтованої підсистеми вправ та моделі навчального процесу з її використанням.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, в статті ми розглянули сучасні підходи щодо визначення змісту і структури ГК. Визначили компонентний склад професійно орієнтованої ГК майбутніх перекладачів. Сформулювали визначення поняття ГК майбутніх перекладачів.

Перспективою подальшого наукового дослідження може бути врахування зазначених компонентів ГК при відборі навчального матеріалу для формування німецькомовної ГК у процесі навчання майбутніх перекладачів під час практичних занять з німецької мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерсон Дж. Р. Когнитивная психология / Дж. Р. Андерсон. – [5-е изд.]. – СПб. : Питер, 2002. – 496 с.
2. Горбач Е. Б. Функціональне граматико-семантичне поле активності/пасивності та труднощі його перекладу (порівняльний аналіз німецької та української мов) / Е. Б. Горбач // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – Вип. 22. – С. 7–15.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

4. Лебедева М. В. Методика обучения грамматической стороне речи студентов-переводчиков с позиций межкультурного общения (на материале сослагательного наклонения): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Марина Владимировна Лебедева. – Нижний Новгород, 2008. – 146 с.
5. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколасвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
6. Пасічник Т. Д. Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тетяна Дмитрівна Пасічник. – К., 2011. – 210 с.
7. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным языкам / Ефим Израилевич Пассов. – М., “Русский язык”, 1977. – 216 с.
8. Пустовалова Т. А. Система формирования грамматических навыков говорения в профессиональном образовании переводчиков (на материале немецкого языка как второго иностранного на первом году обучения): дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Татьяна Александровна Пустовалова. – Елец, 2006. – 199 с.
9. Робоча програма навчальної дисципліни “Перша іноземна мова” для студентів II курсу [спец. 6.020303] “Філологія” Переклад – німецька / [уклад. Гутник В.М.]. – К. : КНЛУ, 2012. – 62 с.
10. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С. Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – Т.1. – 485 с., Т.2. – 322 с.
11. Руснак Д. А. Формування граматичної компетенції у майбутніх викладачів французької мови з комп’ютерною підтримкою : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Діана Андріївна Руснак. – К., 2009. – 201 с.
12. Стеченко Т. О. Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Тетяна Олександрівна Стеченко. — К., 2004. – 200 с.
13. Чернецкая И. В. Профессионально-направленное обучение грамматике английского языка студентов старших курсов филологических факультетов педагогических вузов (английский язык как вторая специальность): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ирина Васильевна Чернецкая. – СПб., 2001. – 214 с.
14. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Леонід Миколайович Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с. – (Серія “UTTA Series”).
15. Читалина Н. А. Методика преподавания общественно-политического перевода / Нина Александровна Читалина // Переводоведческая лингводидактика. – М.: Флинт; Наука, 2009. – С. 55–78.
16. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 “Иностр. яз.” – 2-е изд., дораб. / Сергей Филиппович Шатилов – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.
17. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen. – К.: Ленвіт, 2004. – 256 с.

REFERENCES

1. Anderson Dzh. R. Kohnytyvnaia psykholohyia / Dzh. R. Anderson. – [5-e yzd.]. – SPb. : Pyter, 2002. – 496 s.
2. Gorbach E. B. Funktsional’ne hramatyko-semantychnе pole aktyvnosti/pasyvnosti ta trudnoschi joho perekladu (porivnial’nyj analiz nimets’koi ta ukrains’koi mov) / E. B. Horbach // Visnyk KNLU. Seriiа “Pedahohika ta psykholohiia”. – К. : Vyd. tsentr KNLU, 2013. – Vyp. 22. – S. 7–15.

3. Zahal'noievropejs'ki Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladennia, otsiniuvannia / Naukovyj redaktor ukrains'koho vydannia doktor ped. nauk, prof. S.Yu. Nikolaieva. – K.: Lenvit, 2003. – 273s.
4. Lebedeva M.V. Metodyka obuchenya hrammatycheskoj storone rechy studentov-perevodchykov s pozytsyj mezkul'turnoho obschenya (na materyale soslahatel'noho naklonenya): dys. ... kand.ped.nauk: 13.00.02 / Lebedeva Maryna Vladymyrovna. – Nyzhnyj Novhorod, 2008. –146 s.
5. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur: teoriia i praktyka : [pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv] / Bihych O. B., Borysko N. F., Borets'ka H. E. ta in. / za red. S. Yu. Nikolaievoi. – K. : Lenvit, 2013. – 590 s.
6. Pasichnyk T.D. Metodyka navchannia majbutnykh filolohiv pysemnogo dvostoronn'oho perekladu komertsijnykh lystiv : dys. ... kand.ped.nauk : 13.00.02 / Pasichnyk Tetiana Dmytrivna. – K., 2011. – 210 s.
7. Passov E. Y. Osnovy metodyky obuchenya ynostrannym iazykam / Efym Yzraylevych Passov. – M., "Russkij iazyk", 1977. – 216 s.
8. Pustovalova T.A. Systema formirovannya hrammatycheskykh navykov hovorenya v professyonal'nom obrazovanny perevodchykov (na materyale nemetskoho iazyka kak vtoroho ynostrannoho na pervom hodu obuchenya): dyss. ... kand.ped.nauk : 13.00.08 / Pustovalova Tat'iana Aleksandrovna. – Elets, 2006. – 199 s.
9. Robocha prohrama navchal'noi dystsypliny "Persha inozemna mova" dlia studentiv II kursu [spets. 6.020303] "Filolohiia" Pereklad – nimets'ka / [uklad. Hutnyk V.M.]. –K. : KNLU, 2012. – 62 s.
10. Rubynshtejn S.L. Osnovy obschej psykhohohy : v 2 t. / S.L. Rubynshtejn. – M.: Pedahohyka, 1989. – T.1. – 485 s., T.2. – 322 s.
11. Rusnak D.A. Formuvannia hramatychnoi kompetensii u majbutnykh vykladachiv frantsuz'koi movy z komp'uternoiu pidtrymkoiu : dys. ... kand.ped.nauk : 13.00.02 Kyiv, 2009. – 201 s.
12. Stechenko Tetiana Oleksandrivna. Formuvannia profesijno oriietovanoi anhlomovnoi hramatychnoi kompetensii majbutnykh filolohiv : Dys... kand. ped. nauk: 13.00.02 / Kyivs'kyj natsional'nyj linhvistychnyj un-t. — K., 2004. – 200 s.
13. Chernetskaia Y.V. Professyonal'no-napravlennoe obuchenye hrammatyke anhlyjskoho iazyka studentov starshykh kursov fylolohycheskykh fakul'tetov pedahohycheskykh vuzov (anhlyjskij iazyk kak vtoraiia spetsyal'nost'): dyss. ... kand.ped.nauk: 13.00.02. SPb., 2001. – 214 s.
14. Chernovatyj L.M. Metodyka vykladannia perekladu iak spetsial'nosti : pidruchnyk dlia stud. vyschykh zaklad. osvity za spetsial'nistiu "Pereklad" / L.M. Chernovatyj. – Vinnytsia : Nova Knyha, 2013. – 376 s. – (Seriiia "UTTA Series").
15. Chyталына N.A. Metodyka prepodavannya obschestvenno-polytycheskoho perevoda / N.A. Chyталына // Perevodovedcheskaia lnhvodydaktyka. – M.: Flynt; Nauka, 2009. – S. 55–78.
16. Shatylov S.F. Metodyka obuchenya nemetskomu iazyku v srednej shkole: Ucheb. posobyie dlia studentov ped. yn-tov po spets. № 2103 «Ynostr. iaz.» – 2-e yzd., dorab. – M.: Prosveschenye, 1986. – 223 s.
17. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen. – K.: Lenvit, 2004. – 256 s.